

Oplegnotitie bij Bestuurlijke Vaststelling

Integraal waterketenplan (IWKp) Leidse regio

Integraal waterketenplan (IWKp) Leidse regio

1 DE KERN EN BELANGRIJKSTE VOORDELEN

De belangrijkste punten.

- Een UNIEK document binnen het werkgebied van Rijnland. De waterketen staat centraal. Het eerste plan dat de gehele waterketen, van productie van drinkwater tot verwerking van afvalwater, als uitgangspunt neemt.
- Een plan voor en door acht organisaties: gemeenten Wassenaar, Voorschoten, Zoeterwoude, Leiderdorp, Oegstgeest en Leiden, Drinkwaterbedrijven Dunea en Oasen, en het Hoogheemraadschap van Rijnland.
- De vervanger van het wettelijk verplichte breed gemeentelijk rioleringsplan.
- Samenwerken binnen de regio: verlagen van de kwetsbaarheid, het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening, kosten minder laten stijgen en duurzamer water.
- Met het IWKp wordt de regulering verminderd: een aantal vergunningen en ontheffingen wordt overbodig.
 - De toets voor ongerioleerde lozingen vervangt de ontheffingsaanvraag bij Gedeputeerde Staten.
 - De procedure voor Afvalwaterprognoses vervangt de aansluitvergunning van riolering op de afvalwaterzuivering.
 - De toets op de provinciale normering voor wateroverlast (droge voeten toets) vervangt de vergunning voor hemelwateruitlaten en riooloverstorten.
 - De procedure Waterkwaliteitsspoor Overstorten vervangt de overstortvergunning.
- Klimaatadaptatie: wateroverlast:
 - Afkoppelen als uitgangspunt bij vervangingen en herinrichting, mits aantoonbaar niet doelmatig.
 - Bijdrage leveren stresstest.
 - Bovengrondse maatregelen geen onderdeel van het IWKp, zie klimaatadaptatiestrategie.
- We ontwikkelen ons, deze planperiode, van plangestuurd naar risicogestuurd beheer. Hierbij vervangen we op het juiste moment: restlevensduur in relatie tot risico's die we lopen.
- De komende planperiode gaan we gezamenlijk aan de slag met "basisdata op orde".
- Afstemming in de waterketen van drinkwater tot verwerkt afvalwater.

2 WAT IS DE AANLEIDING IWKP EN WELKE LOOPTIJD?

Het IWKp geeft een gezamenlijke koers om te komen tot integrale uitvoering van de watertaken. Daarnaast gebruiken we het om de kansen uit het landelijk Bestuursakkoord Water (BAW 2011) uit te werken binnen de regionale samenwerking. In het BAW is afgesproken om de samenwerking tussen gemeenten, waterschap en drinkwaterbedrijven te benutten om:

- kosten van riolering en zuivering minder te laten stijgen;
- kwetsbaarheid van taakuitoefening binnen individuele organisaties te verminderen;
- kwaliteit van dienstverlening te verbeteren.

Deze punten worden de 3 K's genoemd. Door meer te kijken naar gezamenlijke doelen kunnen investeringen beter op elkaar worden afgestemd en taken worden gecombineerd. De gezamenlijke planvorming via o.a. het IWKp sluit aan bij de in juni 2016 afgesloten samenwerkingsovereenkomst in de regio Rijnland. In deze overeenkomst is de ambitie uitgesproken om naast de 3 K's een duurzame waterketen te realiseren.

De looptijd van het IWKp is 2019-2023.

Het IWKp behandelt ook de zorgplichten van de gemeente op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater. Het beschrijft de beleidsuitgangspunten en de maatregelen die de komende planperiode genomen worden.

Verder is het IWKp de onderlegger voor de hoogte van heffingen, vooral de rioolheffing. Er kunnen ook effecten zijn voor de hoogte van de waterschapsbelasting of de zuiveringsheffing. Deze grondslag voor deze heffingen wordt door Rijnland bepaald.

3 IWKP (EN DE KLIMAATADAPTATIESTRATEGIE)

Het IWKp gaat uit van de gehele waterketen en is daarmee vooral operationeel/tactisch van aard. Het is geen strategisch document, wel wordt een doorkijk gegeven naar de gezamenlijke strategische ontwikkelagenda, bijvoorbeeld nieuwe drinkwaterbronnen, klimaatadaptatie en terugwinnen van grondstoffen.

Het IWKp behandelt ook de zorgplichten van de gemeente op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater. Het beschrijft de beleidsuitgangspunten en de maatregelen die de komende planperiode genomen worden.

Verder is het IWKp de onderlegger voor de hoogte van heffingen, vooral de rioolheffing. Er kunnen ook effecten zijn voor de hoogte van de waterschapsbelasting of de zuiveringsheffing. Deze grondslag voor deze heffingen wordt door Rijnland bepaald.

4 WAAROM IS DE INTEGRALE WATERKETEN BELANGRIJK

Iedereen is bekend met de grote opgaven die op ons afkomen: de energietransitie, de verstedelijkingsopgave, aanpassen aan de klimaatverandering, nieuwe stoffen en duurzaamheid. Deze opgaven kunnen niet meer individueel per organisatie aangepakt worden. Samenwerking, over grenzen heen, is steeds belangrijker zo niet onontbeerlijk als we deze opgaven aan willen pakken. Van daar dat we gekozen hebben ook deze opgaven in het licht van de waterketen te beschouwen. Het IWKp is niet uitputtend hierin, het is immers geen visie of strategisch document. Maar het IWKp stipt met zijn uitgangspunten, met name in de beleidsmodule, wel de grote opgaven aan. Het is daarom ook hiervoor een belangrijk document.

Energietransitie

Het IWKp stipt kort de relatie aan met de energietransitie. Immers mogelijkheden als Riothermie (energie uit rioolwater), thermische energie uit afvalwater en thermische energie uit oppervlaktewater, koude uit drinkwater en warmte/koude opslag (WKO). Nieuwe vormen van energiewinning waar in het kader van het projecten nu al naar gekeken wordt. Nieuwe vormen die ook in de toekomst mogelijk vaker toegepast worden.

Verstedelijkingsopgave

De komende jaren moeten in de Leidse Regio woningen gebouwd worden. Alleen in Leiden al 8500 woningen. Meer woningen betekent meer afvalwater dat naar de zuivering gaat. Kunnen de zuiveringen dat qua capaciteit aan? Dit kan alleen als we de toename in afvalwater kunnen compenseren door minder regenwater naar de zuivering te brengen. Dit wordt in het IWKp geregeld door af te koppelen als principe te kiezen bij vervangingen en de verplichting een toename van verhardingen bij nieuwbouw en herinrichting te compenseren.

Op dezelfde manier vragen meer huizen ook meer drinkwater. Hebben we voldoende voorraad en productiecapaciteit hiervoor? Een strategische vraag: er wordt door waterbedrijven gekeken naar nieuwe bronnen. Wellicht het gezuiverde water dat opnieuw in de kringloop gebracht wordt. Ook kan opvangen hemelwater hergebruikt worden in en om huis. Het IWKp stipt dit aan door dergelijke studies te benoemen en kort te beschrijven.

Beiden zijn voorbeelden waarin duidelijk is dat de juiste oplossingen alleen te vinden zijn door uit te gaan van de gehele waterketen.

Klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie gaat over wateroverlast, droogte en hitte. Het IWKp gaat vooral over ondergrondse maatregelen: het belangrijke eerder beschreven principe van afkoppelen. Door water via een gescheiden buis af te voeren naar het wateroppervlak, creëren we meer berging en reduceren we het risico van wateroverlast. Bijkomend voordeel is minder overstortingen wat de waterkwaliteit van het oppervlaktewater ten goede komt.

Bovengrondse maatregelen maken geen onderdeel uit van het IWKp. De reden hiervoor is dat de keuze van het maatregelpakket altijd maatwerk op lokaal niveau is. Daarnaast dienen de maatregelen onderdeel van het herinrichtingsproject te zijn zodat een integrale afweging gemaakt kan worden.

Wel biedt het IWKp aanknopingspunten voor de dekking van klimaat adaptieve maatregelen. Dit kan bijvoorbeeld via geheel of gedeeltelijk via de rioolheffing. Belangrijk hierbij is dat toerekening van deze bovengrondse maatregelen aan de rioolheffing tot een verhoging van de rioolheffing leidt.

Tot slot stipt het IWKp de onderwerpen hitte en droogte aan als onderdeel van het uitvoeren van de stresstest.

Strategische keuzen ten aanzien van klimaatadaptatie zijn terug te vinden in bijvoorbeeld een klimaatadaptatiestrategie, of –visie of hiervoor opgestelde beleidstukken.

Duurzaamheid en het IWKp

Een duurzame waterketen vraagt om (energie)besparingen en terugwinning van grondstoffen en CO₂. Afvalwater wordt hierin niet meer gezien als afval, maar beschouwd als een bron van grondstoffen (zoals organische stof, energie, fosfaat en water). Het betrekken van de waterketen bij invulling van duurzaamheidsopgaven voor bestaand stedelijk gebied en stedelijke vernieuwing biedt kansen. De regionale omgevingsvisie helpt om deze kansen concreet te maken. Onderstaand volgen kort een aantal voorbeelden.

Kansen Energie en CO₂-uitstoot

- Groeien naar de zogenoemde Energiefabriek, hierin wordt groene energie opgewekt en een bijdrage geleverd aan de vermindering van de CO₂-uitstoot.
- Rijnland heeft een energie-opgave: 30% energiebesparing en 30% duurzame energieopwekking in de waterketen (biogas, wind, zon, riothermie, WKO, oppervlaktewater).
- Afvoeren van gft via de riolering.
- Warmtewinning uit afvalwater in huishouden, thermische energie uit afvalwater (TEA).
- Warmte en/of koudewinning uit drinkwater en rivierwaterleidingen en oppervlaktewater (thermische energie uit oppervlaktewater (TEO))

Kansen Grondstoffen

- Bij stedelijke vernieuwing kan de samenstelling van het afvalwater worden bijgestuurd of kan worden onderzocht of (lokale) afzetkanalen kunnen worden ontwikkeld (circulaire economie).
- Door het hoogheemraadschap wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een zogenoemde grondstoffenfabriek: het terugwinnen van fosfaat.
- Vanwege de vervuilingen in het zuiveringsslib wordt het slib tegen nu nog tegen hoge kosten bewerkt en uiteindelijk verbrand en gedumpt op de Maasvlakte. In de afgelopen periode heeft Stowa/RIONED een onderzoek gedaan maar mogelijke verbeteringen. Afhankelijk van de kwaliteit van het afvalwater is compostering van het zuiveringsslib te overwegen.
- Dunea en Oasen hebben hergebruik van reststoffen uitbesteed. Zij verzorgen de afzetting en recycling van de reststoffen die vrijkomen bij de drinkwaterproductie. Het gaat dan bijvoorbeeld om kalkkorrels die vrijkomen bij ontharding, waterijzer, poederkoolslib en struviet

Nieuwe sanitatie en decentrale drinkwatervoorziening

- In Nederland vindt het transport en de verwerking van (huishoudelijk) afvalwater meestal centraal plaats. Bij nieuwe sanitatie, ook wel Decentrale sanitatie en hergebruik (DESAH) of brongescheiden sanitatie genoemd, is echter sprake van het gescheiden en decentraal verwerken van afvalwaterstromen, meestal direct bij de bron. Een aanpak die effectiever, duurzamer en doelmatiger kan zijn dan centrale sanitatie.
- Ook met Nieuwe Sanitatie kunnen energie en grondstoffen worden teruggewonnen en is er effect op het drinkwatergebruik. Dit vraagt om een brede aanpak in het kader van stedelijke vernieuwing.
- Net als nieuwe sanitatie is er ook de mogelijkheid tot decentrale drinkwatervoorziening en/of aparte systemen voor grijswater voorziening (bijvoorbeeld voor wc-doorspoeling). Dit is (nog) niet wijdverbreid in Nederland en vindt meestal plaats in combinatie met decentrale sanitatie en energieopwekking. Mogelijk kan de wens vanuit klimaatadaptatie om meer lokaal regenwater op te vangen en vast te houden hier een versnelling in veroorzaken. Al deze zaken kunnen los van elkaar ingezet worden of onderdeel zijn van een centrale voorziening en zo bijdragen aan een efficiënter proces.

Nieuwe stoffen en het IWKp

Voorbeelden van nieuwe stoffen die bedreigend zijn voor de waterkwaliteit, zijn: micro plastics, Nano deeltjes, geneesmiddelen, hormoonstoffen en bestrijdingsmiddelen. Er zijn nog geen emissie-opgaven voor deze stoffen; het effect van veel van deze stoffen op (aquatisch) ecosysteem is nog onvoldoende duidelijk/bewezen. De wetgever focust zich vooral op het voorkomen van vervuiling. Het hoogheemraadschap van Rijnland oriënteert zich via de landelijke ketenaanpak medicijnresten op preventiemaatregelen en end of pipe verwijdering op de zuiveringen.

- Er wordt gestreefd naar participatie door burgers en ziekenhuizen of zorginstellingen, waarbij bewustwording voor geneesmiddelen en bestrijdingsmiddelen prioriteit heeft.
- Er wordt onderzocht of een reststof uit de drinkwaterproductie, actieve koolstof, ingezet kan worden om medicijnresten te verwijderen in het afvalzuiveringsproces van het waterschap.
- Er wordt gezocht naar een ketenaanpak door inzameling van geneesmiddelen via apothekers en gemeenten.
- Er wordt gezocht naar mogelijkheden om microverontreinigingen zoveel mogelijk te concentreren naar grotere zuiveringen. Dit kan worden bewerkstelligd door bijvoorbeeld meer ziekenhuizen naar dezelfde zuivering te laten afvoeren.

Conclusie IWKp

Het IWKp is een belangrijk document, het beschouwt de waterketen en de samenwerking hierbinnen als succes voor de oplossing van vraagstukken en voor een efficiënt en effectief beheer van de componenten binnen de waterketen. Ook grote opgaven kunnen alleen binnen de waterketen opgelost worden.

In het IWKp ligt vast welke maatregelen de komende planperiode genomen worden voor beheer en verbetering hiervan. Maatregelen gericht op verlaging meerkosten (minder meerkosten), handhaven of verbeteren huidige (water)kwaliteit en verlagen van de kwetsbaarheid.

Tot slot biedt het IWKp de financiële doorkijk voor de komende vijf jaar en is het de onderlegger voor de hoogte van de rioolheffing.

In de bijlage treft u een infographic aan waarin kort de positie van het IWKp grafisch is weergegeven.

Integraal waterketenplan Leidse regio

Doelen samenwerking

Het integraal waterketenplan draagt bij aan samenwerkingsdoelstellingen tussen Rijnland, gemeenten en drinkwaterbedrijven. We stemmen onze plannen op elkaar af en doen doelmatige investeringen. We werken intensief samen bij onze bedrijfsvoering en verhogen onze kwaliteit door kennis en kunde te delen. Met elkaar werken we aan een duurzame waterketen en daarmee aan een betere leefomgeving.

Kosten
riolering, zuiveringstaken, drinkwaterbereiding en transport minder laten stijgen

Kwetsbaarheid
versterken van de functie-uitoefening door samenwerking

Kwaliteit
dienstverlening en producten verbeteren

Duurzame waterketen versterken

(energie en water) besparen

energie opwekken

terugwinnen grondstoffen

uitstoot CO2 reduceren

Watercyclus

Deregulering versterken

Toets ongerioleerde lozingen vervangt ontheffingsaanvraag bij Gedeputeerde Staten

Procedure Afvalwaterprognoses vervangt aansluitvergunning riolering op de afvalwaterzuivering.

Toets provinciale normering voor wateroverlast vervangt vergunning hemelwateruitlaten en riooloverstorten.

Procedure Waterkwaliteitsspoor Overstorten vervangt overstortvergunning.

